

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-164.2025.19>

УДК 378.147:81'243]:316.61

Шапран О. І., Шелест Л. Л.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто проблему професійної підготовки педагогічних кадрів в умовах інтернаціоналізації освіти. Подано авторське тлумачення поняття «педагогічні умови» із урахуванням тематики запропонованого дослідження як сукупності чинників впливу, котрі закономірно створюються у професійній підготовці майбутніх фахівців та забезпечують розширення в університетському середовищі міжнародних зв'язків і партнерської взаємодії суб'єктів освітнього процесу.

Визначено й охарактеризовано педагогічні умови формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі інтернаціоналізації вищої освіти (забезпечення позитивної мотивації здобувачів вищої освіти до формування досліджуваного феномена в процесі інтернаціоналізації освіти, усвідомлення важливості толерантного ставлення до представників інших культур; привнесення міжнародного та міжкультурного аспекту на основі аналізу зарубіжного досвіду в зміст професійної підготовки майбутніх фахівців, англогізація освітнього процесу вищої школи; застосування для розвитку вмінь і навичок соціокультурної компетентності в процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов сучасних педагогічних технологій та інноваційних методів у навчальній, квазіпрофесійній і практичній діяльності; оптимальне поєднання сучасних форм інтернаціоналізації, різних видів академічної мобільності в процесі залучення майбутніх учителів до активної професійно-спрямованої соціокультурної діяльності).

Сучасні форми інтернаціоналізації освіти надають нові можливості щодо залучення міжнародної підтримки; покращення якості вітчизняної освіти та зростання конкурентоспроможності українських вишів, упровадження міжнародних стандартів у практику роботи системи вищої освіти; ефективної взаємодії із міжнародними партнерами.

Ключові слова: *інтернаціоналізація освіти, академічна мобільність, віртуальна інтернаціоналізація, міжнародний досвід, соціокультурна компетентність, позитивна мотивація, англогізація освітнього процесу, квазіпрофесійна і практична діяльність.*

У педагогіці провідна роль в організації експериментальної роботи відведена теоретичному обґрунтуванню та перевірці педагогічних умов підвищення ефективності досліджуваного феномена. Кожен дослідник із урахуванням визначених методологічних підходів й особистісного бачення розв'язання наукової проблеми пропонує власні, авторські педагогічні умови її розвитку. Формування таких педагогічних умов передбачає з'ясування їх сутнісних ознак та послідовності побудови процесу впливу на досліджуване явище. На особливу увагу заслуговує проблема формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов. Саме цей різновид компетентності здобувачів вищої освіти відкриває для них нові можливості для пізнання світу шляхом участі в діалозі культур, ознайомлення із культурною спадщиною різних народів, активного вивчення іноземних мов,

самовдосконалення і навчання упродовж усього життя.

Окремі аспекти визначення педагогічних умов формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів розглядаються у працях таких науковців як В. Киливник [4], О. Сулік [11], І. Турчина та М. Шостак [13], К. Фодор [14] та ін. Так, К. Фодор під педагогічними умовами розуміє *сукупність педагогічних факторів*, що забезпечують створення єдиного інтегративного соціокультурного поля/середовища професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови (МУІМ) в освітньому процесі закладу вищої освіти (ЗВО), в якому з'являється і реалізується можливість формування соціокультурної компетентності у суб'єктів освіти [14, с. 113]. І. Турчина та М. Шостак *під педагогічними умовами* вбачають *шляхи і способи взаємодії комплексу заходів* освітнього процесу, спрямованого на формування соціокультурної компетентності, що передбачають його перехід на більш високий рівень сформованості [13, с. 146]. До педагогічних умов В. Киливник відносить *чинники, котрі закономірно створюються у процесі професійної підготовки МУІМ* та забезпечують найефективніше формування їх соціокультурної компетентності [4, с. 158]. Отже, сучасні науковці по-різному визначають сутнісні ознаки поняття «*педагогічні умови*» як шляхи і способи взаємодії комплексу заходів; сукупність педагогічних факторів; чинники, котрі закономірно створюються у процесі професійної підготовки тощо.

Цікавою є наукова позиція О. Сулік, що педагогічні умови – це *структурна оболонка педагогічних технологій чи педагогічних моделей* завдяки котрим у педагогічному процесі реалізуються компоненти технології [11, с. 114]. Відтак, сутність цієї дефініції учені пов'язують із педагогічними технологіями чи педагогічними моделями формування певних процесів і явищ. У нашому дослідженні *педагогічні умови* розглядаємо як сукупність чинників впливу на формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов в умовах інтернаціоналізації вищої освіти, котрі закономірно створюються у професійній підготовці та забезпечують розширення в університетському середовищі міжнародних зв'язків і партнерської взаємодії суб'єктів освітнього процесу.

Інтернаціоналізація вищої освіти, як сучасний процес взаємодії різних інституцій, донедавна визначалася кількістю іноземних студентів у ЗВО. Однак, реалії сьогодення засвідчують, що якість освіти та вивчення іноземної мови підвищуються у процесі міжнародних стажувань, зовнішньої мобільності, отриманні подвійного диплому тощо. Отже, соціокультурна компетентність майбутніх учителів іноземних мов якісно зростає із використанням засобів інтернаціоналізації, котрі є чинниками зовнішнього впливу на процес формування цієї якості.

У проведеному дослідженні визначені наступні *педагогічні умови формування соціокультурної компетентності МУІМ у процесі інтернаціоналізації вищої освіти*, а саме:

– забезпечення позитивної мотивації майбутніх фахівців щодо формування їх соціокультурної компетентності в процесі інтернаціоналізації

освіти, усвідомлення важливості толерантного ставлення до представників інших культур;

- привнесення міжнародного та міжкультурного аспекту на підґрунті аналізу зарубіжного досвіду в зміст професійної підготовки МУІМ, англогізація освітнього процесу вищої школи;

- застосування для розвитку вмінь і навичок соціокультурної компетентності в процесі професійної підготовки МУІМ сучасних педагогічних технологій та інноваційних методів у навчальній, квазіпрофесійній і практичній діяльності;

- оптимальне поєднання сучасних форм інтернаціоналізації, різних видів академічної мобільності в процесі залучення МУІМ до активної професійно-спрямованої соціокультурної діяльності.

Більш детально пояснимо сутнісні ознаки кожної педагогічної умови та необхідність їх реалізації у практиці інтернаціоналізації вищої освіти. *Перша педагогічна умова* пов'язана зі забезпеченням позитивної мотивації майбутніх фахівців до формування їх соціокультурної компетентності. У сучасних наукових дослідженнях мотивація особистості є спонукальною причиною її потреб, прагнень, процесу нового пізнання. Тому мотивація виступає певним механізмом поєднанням особистістю зовнішніх і внутрішніх чинників її поведінки. Мотивація складається із ряду мотивів-спонукань, а особливістю структури мотиваційної сфери особистості є постійна її зміна з урахуванням взаємозв'язків між означеними спонуканнями й наявністю нових відношень між ними. В. Прокопенко пропонує у загальному розумінні розглядати мотивацію як схильність людини до певної поведінки, що враховує власні бажання, вимоги оточення із метою її адаптації до змінюваних умов й отримання задоволення [10, с. 292]. Отже, мотивація є системою мотивів, котрі визначають певні форми і прояви поведінки людей.

Для кожної людини важлива саме *позитивна мотивація*, що спричиняє задоволення від процесу і результату власної діяльності. Як зазначає Л. Лук'янова, у процесі навчання дорослої людини висока позитивна мотивація може відіграти роль компенсаторного чинника, особливо в умовах, коли людина незначною мірою володіє здібностями або має обмежений запас знань [6, с. 394]. Відтак, мотивування діяльності людини передбачає формування її виправданих потреб, підвищення удоволеністю власною діяльністю, сприяння засвоєнню певного матеріалу, усвідомлення впливу особистісних учинків на соціальну дійсність, розвиток здатності долати соціокультурні стереотипи тощо.

Окрім того, на характер мотиваційного процесу особистості впливають ряд *зовнішніх і внутрішніх чинників*, ефективність котрих зростає за умови посилення дії мотивів. Досліджені фактори, що впливають на мотивацію дорослого здобувача освіти, доцільно згрупувати відповідно до двох типів мотивів – *зовнішніх та внутрішніх*. До *зовнішніх мотивів* можна віднести соціальні проблеми та демографічні зміни в Україні, що породжені повномасштабною війною; трансформації на ринку праці та зміни професійних

структур; упровадження нових технологій та методів навчання у суспільне життя та освіту; оновлення змісту професійної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі тощо. *Внутрішня мотивація* людини заснована на розумінні значущості засвоюваного матеріалу, прагненні постійно навчатися. Вона характеризується отриманням задоволення від навчання, реалізацією наявного у людини потенціалу та здібностей.

Отже, можна зробити висновок, що позитивну мотивацію здобувачів вищої освіти щодо формування їх соціокультурної компетентності з урахуванням як зовнішніх, так і внутрішніх чинників, забезпечує ряд стимулів, котрі зорієнтовані на успішне оволодіння знаннями, вміннями та навичками майбутньої професійної діяльності, котрі стимулюють їх поведінкову активність, прагнення до саморозвитку й самореалізації із дотриманням соціокультурних тенденцій педагогічної освіти тощо. Істотний вплив на формування соціокультурної компетентності здобувачів вищої освіти виявляє спілкування, розширення світогляду, засвоєння нових знань та їх систематизація.

О. Ходакевич і Ю. Мендрух доводять необхідність формування позитивної мотивації майбутніх фахівців на заняттях із фахової іноземної мови шляхом створення умов для розширення практики міжкультурної комунікації у процесі проведення відкритих лекцій із провідними фахівцями з інших країн, вебінарів у форматі Questions and Answers із викладачами-носіями мови, case studies, навчання за програмами міжнародного обміну, літніх мовних шкіл, запровадження програм Work and Travel та ін. [15, с. 248]. Отже, соціокультурна комунікація актуалізує формування у майбутніх учителів іноземних мов здатність до безпосереднього усного мовлення, написання спеціальних текстів іноземною мовою, проведення переговорів та дискусій шляхом організації літніх мовних шкіл, програм міжнародного обміну, відкритих лекцій і вебінарів.

Окрім того, на *ціннісно-мотиваційному рівні* важливими є соціально-настановчі та ціннісно-орієнтаційні схильності людини до міжкультурної комунікації та обміну, а також толерантність та емпатія до інших країн, народів, культур і соціальних груп. Саме толерантність до інших культур і народів доводить усвідомлення особистістю різноманіття культурного світу, передбачає повагу до представників інших народів і націй, створює атмосферу довіри до оточення. Відсутність толерантного ставлення у соціумі може призвести до конфліктів, напруження у стосунках, несприятливо позначитися на економічному та соціальному розвитку країни. Толерантне ставлення у суспільстві, або його відсутність, впливають на формування цієї якості особистості в окремих людей. Так, Г. Корнео (G. Corneo) і О. Жанне (O. Jeanne) розглядають *толерантність* як властивість системи цінностей, схваленої людьми. Толерантна людина вважає символічною цінністю не лише власні характеристики, але й ті, яких у неї немає, але є в інших. І навпаки, *нетерпима (інтолерантна) людина* володіє незбалансованою системою цінностей, котра робить її одночасно самовдоволеною та схильною не

поважати риси та спосіб життя, які не є її власними [20]. Отже, толерантність людини, як якість особистості та міра засвоєння важливих людських цінностей, виявляють ознаки диференціації у рівнях розвитку. Г. Чуйко, Я. Чаплук пропонують авторський ієрархічний поділ цієї якості за ступенем прояву (толерантного ставлення) на дві великі групи: *перша група* зорієнтовує на свідоме (зовнішнє і внутрішнє) сприйняття «Іншого»; *друга* – на внутрішнє неприйняття того, хто відрізняється, однак, це «неприйняття» може мінімально проявлятися, або не проявлятися зовні [17, с. 38].

Отже, якщо прийняття людини може перерости в дружні стосунки з нею, то крайнє неприйняття інших межує із інтолерантністю, проте, не стає нею, якщо є бажання змиритися із відмінностями іншого, враховувати їх у спілкуванні та організації спільної діяльності. Відсутність бажання подавити незгоду з людиною через її несхожість веде до не комфортних взаємин із нею.

Підсумовуючи вище наведене, варто зазначити вагомість розвитку позитивної мотивації майбутніх фахівців до формування їх соціокультурної компетентності та толерантного ставлення до представників інших культур.

Друга педагогічна умова формування досліджуваного феномена – привнесення міжнародного та міжкультурного аспектів на основі аналізу зарубіжного досвіду в зміст професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов, англізація освітнього процесу вищої школи.

Погоджуємося із науковою позицією В. Кременя, що для формування мультикультурного суспільства потрібна тривала і копітка освітня робота – це не асиміляція, а тривала адаптація й справжня інтеграція зі збереженням етнічної й культурної ідентичності при взаємній повазі культур і звичаїв одне одного [5, с. 6]. Тому змістом професійної освіти МУІМ, як зазначає О. Каніболоцька, повинна стати іншомовна культура, яка включає у себе: пізнання культури країни, мова якої вивчається, у діалозі з рідною культурою; розвиток здатності здійснювати мовленнєву діяльність, спілкування, навчальну діяльність; виховання патріотизму, інтернаціоналізму, етичної та естетичної культури; учіння – оволодіння вміннями та навичками говоріння, читання, аудіювання, письма як засобами спілкування. Водночас провідне завдання іншомовної культури студента має передбачати не лише пізнання й розуміння іншої культури, а і його духовне вдосконалення на основі нової культури в її діалозі з рідною [3, с. 72]. Щоб так організувати освітній процес у вищій школі, варто розглянути передовий міжнародний досвід проблеми дослідження.

Значного розвитку мультикультурна освіта набула в США і Канаді. Так, Дж. А. Бенкс (J. A. Banks) та А. А. Клегг (A. A. Clegg) зазначають, що мультикультурна освіта у США реалізується за чотирма моделями («А», «В», «С» і «D»), відмінність між котрими полягає у поступовому наростанні кількості курсів із вивчення історії, культурних здобутків і духовних цінностей народів Азії, Африки, Європи і Латинської Америки, а також ускладнення проблем, котрі розглядаються і дискутуються у проєкціях аналізу культурної глобалізації і взаємовідносин між цими етносами [18, с. 112]. Відтак, моделі мультикультурної освіти у США відрізняються змістом дисциплін із вивчення

історії, культурних здобутків і духовних цінностей різних народів, що включені в навчальні плани ЗВО.

О. Пришляк звертає увагу на діяльність Американської Асоціації із контролю і розвитку навчального плану (Association for Supervision and Curriculum Development) у рамках привнесення міжнародного та міжкультурного аспекту в зміст професійної підготовки здобувачів вищої освіти, котра контролює обов'язковість функціонування в американській вищій школі мультикультурної освіти, прищеплення культурного плюралізму, виховання молоді в дусі демократії, толерантності і антирасизму [9, с. 114]. Отже, основним завданням міжкультурної підготовки здобувачів вищої освіти в ЗВО США є виховний аспект формування демократизму, культурного плюралізму, патріотизму й інтернаціоналізму.

До перспективних форм реалізації мультикультурної освіти К. Цайхнер (K. Zeichner) відносить наступні: обговорення проблем культурологічного характеру, дискусії культурологічного характеру, організацію міжкультурного діалогу, тренінги з формування міжкультурного спілкування і взаємодій із представниками різних етнічних груп, підготовку і захист проєктів, програм і наукових праць культурологічного характеру [22, с. 257-259]. Отже, важливою складовою міжкультурної освіти за переконанням К. Цайхнера (K. Zeichner) є організація міжкультурного діалогу щодо духовних цінностей і культурних здобутків етнічних спільнот, які проживають у США та Канаді, вивчення історії і розвитку культур різних народів цих країн, міжнаціональних взаємин між їхніми представниками тощо.

У Канаді та США до університетських програм входять навчальні освітні компоненти, що зорієнтовані саме на міжкультурну освіту її здобувачів за певними напрямками роботи (інтернаціональний контекст). Ш. Бонд (Sh. Bond) доводить, що інтернаціоналізація навчальних планів не є спрощеним доповненням базових складових змісту міжнародними елементами, а має охоплювати реальні знання про соціально-культурні особливості інших культур, забезпечувати зміни в реакції особистості на культурні особливості, формувати міжкультурні поведінкові вмілості, здатність до збереження культурної ідентичності в умовах полікультурного суспільства [19, с. 23]. Відтак, інтернаціоналізація навчальних планів є закономірним процесом у полікультурному середовищі сучасних країн.

У ракурсі формування соціокультурної компетентності МУІМ в українських ЗВО варто відмітити необхідність англогізації освітнього процесу вищої школи, що розширює можливості для читання лекцій із різних дисциплін іноземною (англійською) мовою. Такий позитивний досвід, як стверджують С. Тодорова і М. Мардар, існує у країнах Європейського Союзу (ЄС), де більшість курсів проводиться англійською мовою, що підвищує конкурентоспроможність випускників на ринку праці в глобальному освітньому просторі [12, с. 48]. Таким чином, застосування англійської мови при викладанні у вищій школі, як мови міжнародного спілкування, є характерними для багатьох країн світу, особливо ЄС. У розвинених країнах Європи, таких як Німеччина і Франція, кількість

англомовних програм в університетах постійно зростає. Погоджуємося із О. Марусич та Х. Шавель, які у процесі глобалізаційних змін та інтеграції економічного та культурного просторів визначають важливість інтернаціональних освітніх ініціатив, а саме: розширення програм мобільності у процесі навчально-професійної діяльності для кращого вивчення англійської мови; проведення дебатів та колоквіумів, семінарських занять тощо [7, с. 169].

Отже, в процесі інтернаціоналізації вищої освіти та формування соціокультурної компетентності здобувачів вищої освіти основне значення приділяється змісту навчальних дисциплін та послідовності їх вивчення. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов орієнтована на освітні компоненти (ОК) з міжнародним та міжкультурним аспектами, що обумовлюють вибір інноваційних форм представлення змісту навчальних дисциплін (обговорення проблем культурологічного характеру, проведення дебатів та колоквіумів; тренінги із формування міжкультурного спілкування і взаємодій із представниками різних етнічних груп; підготовка і захист міжнародних проєктів; розширення програм зовнішньої та внутрішньої мобільності; проведення лекцій, семінарських занять, колоквіумів англійською мовою тощо).

Третя педагогічна умова формування досліджуваного феномена – застосування для розвитку вмінь і навичок соціокультурної компетентності в процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов сучасних педагогічних технологій та інноваційних методів у навчальній, квазіпрофесійній і практичній діяльності.

У XXI-му столітті технологічність освіти набуває великого значення у зв'язку з актуалізацією процесу комп'ютеризації суспільства. Вагомим фактором впливу на інтернаціоналізацію вищої освіти є розвиток *інформаційно-комунікаційних технологій* (ІКТ), котрі використовуються для створення дистанційних навчальних курсів, для реклами освітніх послуг, масових відкритих онлайн-програм. Крім того, розвиток ІКТ дозволяє виокремити віртуальну інтернаціоналізацію, котра передбачає отримання іноземної освіти в онлайн-режимі. Саме завдяки інформаційним технологіям відбувається *віртуальна інтернаціоналізація (e-internationalization)* вищої освіти, що полягає у включенні різних міжнародних аспектів у дослідницьку, викладацьку та адміністративну діяльність ЗВО на основі використання сучасних ІКТ. Віртуальна інтернаціоналізація в галузі освіти розвивається завдяки *віртуальним освітнім платформам* (Moodle, Blackboard та ін.), *онлайн-курсам*, що забезпечують навчання за допомогою відкритих інтернет-ресурсів; *віртуальним конференціям та вебінарам*, котрі передбачають обмін новими ідеями та їх презентацію у режимі реального часу; *спільним віртуальним проєктам* для співпраці між університетами різних країн світу; *віртуальним обміан здобувачів вищої освіти*, де вони взаємодіють онлайн та працюють над дослідженнями в різних країнах світу; *інтерактивним платформам*, котрі поглиблюють знання із іноземних мов за допомогою інтерактивних вправ і віртуального спілкування з носіями мови; *віртуальним*

культурним заходам (уявним екскурсіям-подорожам, лекціям, виставкам тощо). Отже, ці інструменти є провідними в процесі забезпечення віртуальної інтернаціоналізації в освітній галузі, бо розширюють коло доступності для залучення більшої кількості охочих до міжнародної комунікації.

Такі нові організаційні форми навчання збагачують інтернаціоналізацію вищої освіти. Сьогодні *онлайн-освіта* набуває бурхливого розвитку і неабиякої популярності. Так, програми *дистанційного навчання* у ЗВО стали особливо поширеними з 2019 року в зв'язку з появою ковіду як хвороби, що вимагала дотримання епідеміологічних умов. У цей час широко почало застосовуватися і *онлайн стажування*. Утім, як довела практика, поєднання онлайнкової і офлайнкової форм навчання дає найкращі результати, тому варто віднаходити розумне співвідношення означених форм навчання із метою найбільшого задоволення потреб інтернаціоналізації.

Дистанційне навчання можна розглядати як сучасну технологію інтернаціоналізації вищої освіти, тому що доступ до Інтернету відкриває можливості для застосування у практиці роботи ЗВО *онлайн-курсів*, за допомогою яких студенти можуть брати участь у міжнародних програмах навчання дистанційно.

Можливості запровадження досвіду міжкультурної освіти передбачають зміни й у методах викладання. Так, Т. Молнар наполягає на використанні у практиці роботи вищої школи ряду сучасних методів навчання, а саме: *саморефлексії, методів неієрархічної інтеракції, методу діалогового перформансу, колаборативного навчання, методу освітньої (міжкультурної) подорожі, методу неформальної інтерактивної дискусії* тощо. Аналіз досвіду формування соціокультурної компетентності дорослих в США доводить, що у межах американських навчальних курсів широко практикується методика *reflection paper*, під час застосування котрої здобувачі вищої освіти описують основні аргументи авторів, потім пропонують власні ідеї із опорою на аналізовані тексти, наводять приклади з особистих спостережень і власного досвіду [8, с. 107–108]. Отже, сучасні педагогічні технології та інноваційні методи організації навчальної і практичної діяльності у вищій школі сприяють розвитку вмінь і навичок соціокультурної компетентності в процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

Четверта педагогічна умова формування досліджуваного явища – оптимальне поєднання сучасних форм інтернаціоналізації, різних видів академічної мобільності в процесі залучення майбутніх учителів іноземних мов до активної професійно-спрямованої соціокультурної діяльності.

Глобалізаційні процеси в системі вищої освіти, що призвели до об'єднання 48 країн Європи у Болонську конвенцію із метою уніфікації вимог до організації освітнього процесу у вищій школі, сприяли прийняттю спільної декларації щодо європейської стратегії інтернаціоналізації вищої освіти. Так, у доповіді Європейської Комісії (ЕК) «Європейська вища освіта у світі» окреслено основні напрями інтернаціоналізації, а саме: міжнародну академічну мобільність студентів і персоналу; інтернаціоналізацію та вдосконалення

міжнародних навчальних програм та електронного навчання; міжнародне співробітництво і стратегічне партнерство [21, р. 6]. Відтак, найвідомішою формою інтернаціоналізації вищої освіти стала *мобільність здобувачів вищої освіти та викладачів*. Мобільність студентської молоді позначається терміном *«академічна мобільність»*. До основних видів академічної мобільності у вищій школі за місцем реалізації відносяться: *міжнародна академічна мобільність* (навчання у закордонних ЗВО) та *внутрішня академічна мобільність* (навчання у провідних ЗВО власної країни). Окрім того, за іншими ознаками виокремлюються такі *види академічної мобільності* як: *групова* – група учасників, *індивідуальна* – персоналізований порядок розподілу учасників (за способом організації); *пряма* – переміщення суб'єктів мобільності за кордон, *зворотна* – переміщення іноземних громадян у країну (за ознакою переміщення); *ініціативна* – мотивація зі сторони суб'єктів мобільності, *мотивована* – мотивація зі сторони ЗВО (за ознакою ініціативності); *вертикальна* – навчання в інших закладах від 1 до 2 років, *горизонтальна* – навчання в інших закладах кілька місяців (за часовим виміром) тощо [2, с. 16]. Отже, види академічної мобільності визначаються за багатьма ознаками, такими як: місцем реалізації, способом організації, переміщенням, визначеною метою, ініціативністю, часовою ознакою тощо.

М. Чабанна акцентує увагу на такій формі інтернаціоналізації вищої освіти, що виникла в період широкомасштабної війни в Україні, як *координаційна допомога щодо вступу вітчизняних здобувачів у закордонні заклади вищої освіти* за програмою «*Ukrainian Global University*», що допомагає українцям вступити до закордонних ЗВО за умови їх повернення до України після завершення військових дій. У цій програмі задіяні ЗВО Італії, Канади, Німеччини, США, Франції. Окрім того, однією із першочергових потреб галузі освіти на період воєнного стану є *відкриття певних освітніх хабів за кордоном для допомоги українським біженцям*, надання їм можливості навчатися за державними стандартами й отримувати психологічну підтримку; укладанню угод про співпрацю між університетами, *створенню закордонних кампусів* [16, с. 39]. Отже, сучасні реалії сьогодення сприяють появі нових форм академічної мобільності та нових міжнародних програм співпраці в освітній галузі.

Так, для академічної мобільності здобувачів вищої освіти реалізуються різні державні та регіональні програми («*Еразмус*», «*Сократ*», «*Лінгва*» тощо), укладаються двосторонні міжнародні угоди, такі як: *франчайзинг* – зарубіжний університет надає дозвіл на використання своїх освітніх програм та видачу дипломів іншим ЗВО; *програми-близнюки* – угоди між ЗВО різних країн щодо спільних програм навчання; *взаємне визнання програм* – ЗВО, котрі співпрацюють, не розробляють спільних програм, однак оцінки, отримувані здобувачами вищої освіти в іншому закладі вищої освіти, визнаються дійсними в їх альма матері; *система подвійного диплома* – спільна програма університетів різних країн та отримання дипломів від обох закладів тощо. Отже, інтернаціоналізація вищої школи створює нові можливості для

академічної мобільності її здобувачів і сприяє підвищенню результативності та якості освіти, зміцненню міжнародного співробітництва, впровадженню в практику роботи ЗВО нових форм здобуття вищої освіти.

Так, І. Забіяка, О. Ковальчук, згідно проведеного аналізу інтернаціоналізації освітнього процесу в університетах ЄС як одну із умов ефективності професійної освіти виокремлюють *розвиток мовних центрів* як підрозділів, що сприяють створенню та функціонуванню полілінгвального освітнього та науково-дослідницького середовищ. Значний внесок мовних центрів університетів у створення та зміцнення у них результативного мовного середовища ці авторки вбачають у тому, що напрями їхньої діяльності передбачають не лише вивчення іноземної мови, а й широкий спектр курсів спрямованих на: формування міжкультурної компетентності суб'єктів освітнього процесу, їх навчання академічному письму з метою підвищення їх публікаційної активності в міжнародних наукових виданнях; написання заявок на здобуття міжнародних освітніх та науково-дослідних грантів. Особливу увагу у роботі мовних центрів ці науковці звертають на узгодженість із діяльністю університету з іншими його підрозділами. Окрім того, серед сучасних форм інтернаціоналізації І. Забіяка, О. Ковальчук також називають фінансову підтримку – *гранти університетів та ЄК; участь викладачів у конференціях та інших платформах наукової дискусії, спеціалізованих курсах підвищення кваліфікації та стажування, у тому числі закордонних; відеоконференції із зарубіжними університетами; застосування «вікон мобільності» (mobility windows) для участі здобувачів вищої освіти в програмах зарубіжного академічного обміну* тощо [1, с. 366-367].

Отже, зовнішня інтернаціоналізація вищої освіти інтегрує іноземний досвід ЗВО та їх культуру у вітчизняну вищу освіту, що підвищує її різноманітність, конкурентоспроможність, якість надання освітніх послуг. Сучасні форми інтернаціоналізації освіти надають нові можливості щодо залучення міжнародної підтримки; покращення якості вітчизняної освіти та зростання конкурентоспроможності українських вишів, упровадження міжнародних стандартів у практику роботи системи вищої освіти; ефективної взаємодії із міжнародними партнерами.

Окреслені й охарактеризовані вище педагогічні умови вважаємо підґрунтям ефективної організації професійної підготовки сучасних учителів іноземних мов та формування у них соціокультурної компетентності.

Використана література:

1. Забіяка І. М., Ковальчук О. М. Інтернаціоналізація вищої професійної освіти в Європі. *Наукові інновації та передові технології*. Сер. «Управління та адміністрування». Журнал. Сер. «Право», Сер. «Економіка», Сер. «Психологія», Сер. «Педагогіка». 2023. № 7 (21). С. 362-371. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/5389/5420>.
2. Зленко А., Ісайкіна О. Академічна мобільність як невід'ємна складова інтеграції України до сучасного Європейського суспільства знань. *Соціум. Документ. Комунікація. Сер. : Історичні науки*. 2019. № 6/2. <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2019-6/2-56-76>.

3. Каниболоцька О. А. Методологічні підходи до забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов в умовах неперервності. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер. 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2023. Вип. 94. С. 69-76.
4. Киливник В. В. Педагогічні умови формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. № 2 (76). С. 156-166.
5. Кремень В. Толерантність як імператив: національна ідентичність в добу глобалізації. *День*. 2011. 11-12 берез. № 42/43. С. 6.
6. Лук'янова Л. Чинники мотивації навчання дорослої людини. *Kształcenie zawodowe: pedagogika i psychologia. Професійна освіта: педагогіка і психологія* : пол.-укр., укр.-пол. щорічник / за ред. Тадеуша Левовицького, Іоланти Вільш, Івана Зязюна, Неллі Ничкало. Ченстохова-Київ, 2013. Вип. XV. С. 393-403.
7. Марусич О. О., Шавель Х. Є. Адаптація освітнього процесу вищої школи до глобальних викликів ХХІ століття. *Перспективи та інновації науки*. Журнал. Сер. «Педагогіка», Сер.: «Психологія», Сер. «Медицина». 2023. № 4 (22). С. 163-173. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/3730/3750>.
8. Молнар Т. І. Теорія та практика підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи з учнями в міжкультурному просторі Закарпаття : монографія / Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2022. 484 с.
9. Пришляк О. Ю. Формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців соціономічних професій: теоретичний контекст : монографія / за наук. ред. В. П. Кравця. Тернопіль : Осадця Ю. В., 2021. 556 с.
10. Прокопенко В. Навчання упродовж життя як умова ціложиттєвого формування особистості (мотиваційний аспект). *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 58. Т. 2. С. 290-295.
11. Сулік О. А. Методика формування соціокультурної компетентності в умовах багатомовного навчання в загальноосвітній школі : дис. ... доктора філософії : 014 Середня освіта (Іноземні мови) / Криворізький державний педагогічний університет. Кривий Ріг, 2023. 307 с.
12. Тодорова С. М., Мардар М. Р. Інтернаціоналізація вищої освіти як фактор розвитку університету. *Інтернаціоналізація вищої освіти в Україні: європейський контекст і вітчизняні практики* : зб. матер. міжнар. наук.-практ. семінару (Харків, 28-29 жовтня 2021 р.) / Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 2021. С. 47-50.
13. Турчина І. С., Шостак М. С. Психолого-педагогічні умови формування соціокультурної компетентності у майбутніх учителів початкової школи. *Молодий вчений*. 2018. № 2.1 (54.1). С. 145-148.
14. Фодор К. Й. Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов на засадах міждисциплінарного підходу : дис. ... доктора філософії : сп. 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) / Мукачівський державний університет. Мукачеве, 2021. 317 с.
15. Ходакевич О. Г., Мендрук Ю. М. Формування позитивної мотивації майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю до міжкультурної комунікації на заняттях з фахової іноземної мови. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасних університетів* : зб. матеріалів VII Міжнар. наук. конф. IV Міжнар. наук. конгресу SOCIETY OF AMBIENT INTELLIGENCE 2021, м. Київ (20-21 квіт. 2021 р.) / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана» ; [редкол. : І. А. Колеснікова (голова) та ін.]. Київ : КНЕУ, 2021. С. 247-249.
16. Чабанна М. В. Регламентація вищої освіти в період повномасштабної війни в Україні: відповідь держави на виклики. *Empirio*. 2024. Вип. 1 (2). С. 35-44. <https://doi.org/10.18523/3041-1718.2024.1.2.35-44>.
17. Чуйко Г. В., Чаплак Я. В. Толерантність у житті людини і суспільства. *Психологічний журнал*. 2020. № 6 (2). С. 29-42.
18. Banks J. A., Clegg, A. A. Teaching Strategies for the Social Studies: Inquiry, Valuing, and Decision Making. 4th Ed. Longman Pub Group, 1990. 219 p.
19. Bond Sh. Transforming the Culture of Learning: Evoking the International Dimension in Canadian University Curriculum. (2006). *Papers from the York University Symposium on Internationalizing Canada's Universities*. URL : www.yorku.ca/yorkint/global/conference/canada/papers.htm.
20. Corneo G., Jeanne O. A theory of tolerance. *Journal of Public Economics*. 2009. Vol. 93, № 5-6. pp. 691-702. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2009.02.005>

21. European higher education in the word Communication from the Commission to European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions. Brussels, 11.07.2013. COM (2013) 499 final. 28 p.
22. Zeichner K. Educating teachers cultural diversity. East Lansing, MI : Michigan State University, 1993. 453 p.

References:

1. Zabiika I. M., Kovalchuk O. M. (2023). Internatsionalizatsiia vyshchoi profesiinoi osvity v Yevropi [Internationalization of higher professional education in Europe]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnologii*. Ser. «Upravlinnia ta administruvannia», Ser. «Pravo», Ser. «Ekonomika», Ser. «Psykhologiiia», Ser. «Pedagogika». Zhurnal. № 7 (21). S. 362-371. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/5389/5420> [in Ukrainian].
2. Zlenko A., Isaikina O. (2019). Akademichna mobilnist yak nevidiemna skladova intehtatsii Ukrainy do suchasnoho Yevropeiskoho suspilstva znan [Academic mobility as an integral component of Ukraine's integration into the modern European knowledge society]. *Sotsium. Dokument. Komunikatsiia*. Ser. : *Istorychni nauky*. № 6/2. DOI: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2019-6/2-56-76> [in Ukrainian].
3. Kanibolotska O. A. (2023). Metodolohichni pidkhody do zabezpechennia profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv inozemnykh mov v umovakh neperernosti [Methodological approaches to ensuring professional training of future foreign language teachers in conditions of continuity]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*. Ser. 5. *Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy*. Vyp. 94. S. 69-76 [in Ukrainian].
4. Kylyvnyk V. V. (2018). Pedagogichni umovy formuvannia sotsiokulturnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv inozemnoi movy [Pedagogical conditions for the formation of sociocultural competence of future foreign language teachers]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*. № 2 (76). S. 156–166 [in Ukrainian].
5. Kremen V. (2011). Tolerantnist yak imperatyv: natsionalna identychnist v dobu hlobalizatsii [Tolerance as an imperative: national identity in the age of globalization]. *Den*. 2011. 11-12 berez. № 42/43. S. 6 [in Ukrainian].
6. Lukianova L. (2013). Chynnyky motyvatsii navchannia dorosloi liudyny [Motivating factors of adult learning]. *Kształcenie zawodowe: pedagogika i psychologia. Profesijna osvita: pedagogika i psychologiiia* : pol.-ukr., ukr.-pol. shchorichnyk / za red. Tadeusza Levovytskoho, Iolanty Vilsh, Ivana Ziaziuna, Nelli Nychkalo. Cheshchokhova-Kyiv. Vyp. KhV. S. 393–403 [in Ukrainian].
7. Marusych O. O., Shavel Kh. Ye. (2023). Adaptatsiia osvithnoho protsesu vyshchoi shkoly do hlobalnykh vyklykiv KhKhI stolittia [Adaptation of the higher education educational process to the global challenges of the 21st century]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky*. Zhurnal. Ser. «Pedagogika», Ser.: «Psykhologiiia». Ser. «Medytyna». № 4 (22). S. 163–173. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/3730/3750> [in Ukrainian].
8. Molnar T. I. (2022). Teoriia ta praktyka pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoi shkoly do roboty z uchniamy v mizhkulturnomu prostori Zakarpattia [Theory and practice of training future primary school teachers to work with students in the intercultural space of Zakarpattia] : monohrafiia / Khmelnytska humanitarno-pedahohichna akademiia. Zaporizhzhia : TOV «LIPS» LTD, 484 s. [in Ukrainian].
9. Pryshliak O. Yu. (2021). Formuvannia mizhkulturnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv sotsionomichnykh profesii: teoretychnyi kontekst [Formation of intercultural competence of future specialists in socioeconomic professions: theoretical context] : monohrafiia / za nauk. red. V. P. Kravtsia. Ternopil : Osadtsa Yu. V. 556 s. [in Ukrainian].
10. Prokopenko V. (2022). Navchannia uprodovzh zhyttia yak umova tsilozhyttievoho formuvannia osobystosti (motiveitsiinyi aspekt) [Lifelong learning as a condition for lifelong personality formation (motivational aspect)]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. Vyp. 58. T. 2. S. 290–295 [in Ukrainian].
11. Sulik O. A. (2023). Metodyka formuvannia sotsiokulturnoi kompetentnosti v umovakh bahatomovnoho navchannia v zahalnoosvitnii shkoli [Methodology for the formation of sociocultural competence in multilingual education in a comprehensive school] : dys. ... doktora filosofii : sp. 014 Serednia osvita (Inozemni movy) / Kryvorizkyi derzhavnyi pedagogichnyi universytet. Kryvyi Rih. 307 s. [in Ukrainian].
12. Todorova S. M., Mardar M. R. (2021). Internatsionalizatsiia vyshchoi osvity yak faktor rozvytku universytetu [Internationalization of higher education as a factor in university development]. *Internatsionalizatsiia vyshchoi osvity v Ukraini: yevropeyskyi kontekst i vitchyzniani praktyky* : zb. mater. mizhnar. nauk.-prakt. seminaru (Kharkiv, 28-29 zhovtnia 2021 r.) / Kharkivskyi natsionalnyi pedagogichnyi universytet imeni H. S. Skovorody. Kharkiv. S. 47-50 [in Ukrainian].

13. Turchyna I. S., Shostak M. S. (2018). Psykholoho-pedahohichni umovy formuvannia sotsiokulturnoi kompetentnosti u maibutnikh uchyteliv pochatkovo shkoly [Psychological and pedagogical conditions for the formation of sociocultural competence in future primary school teachers]. *Molodyi vchenyi*. № 2.1 (54.1). S. 145-148 [in Ukrainian].
14. Fodor K. Y. (2021). Formuvannia sotsiokulturnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv inozemnykh mov na zasadakh mizhdystsyplinarnoho pidkhodu [Formation of sociocultural competence of future foreign language teachers based on an interdisciplinary approach] : dys. ... doktora filosofii: sp. 015 Profesiina osvita (za spetsializatsiiamy) / Mukachivskyi derzhavnyi universytet. Mukachevo. 317 s. [in Ukrainian].
15. Khodakevych O. H., Mendruk Yu. M. (2021). Formuvannia pozytyvnoi motyvatsii maibutnikh fakhivtsiv finansovo-ekonomichnoho profilu do mizhkulturnoi komunikatsii na zaniattiakh z fakhovoi inozemnoi movy [Formation of positive motivation of future financial and economic specialists for intercultural communication in professional foreign language classes]. *Stratehii mizhkulturnoi komunikatsii v movnii osviti suchasnykh universytetiv* : zb. materialiv VII Mizhnar. nauk. konf. IV Mizhnar. nauk. konhresu SOCIETY OF AMBIENT INTELLIGENCE 2021, m. Kyiv (20–21 kvit. 2021 r.) / M-vo osvity i nauky Ukrainy, DVNZ «Kyiv. nats. ekon. un-t im. V. Hetmana» ; [redkol. : I. A. Kolesnikova (holova) ta in.]. Kyiv : KNEU. S. 247-249 [in Ukrainian].
16. Chabanna M. V. (2024). Rehlamentatsiia vyshchoi osvity v period povnomasshtabnoi viiny v Ukraini: vidpovid derzhavy na vyklyky [Regulation of higher education during the full-scale war in Ukraine: the state's response to the challenges]. *Empirio*. Vyp. 1 (2). S. 35-44. <https://doi.org/10.18523/3041-1718.2024.1.2.35-44>. [in Ukrainian].
17. Chuiko H. V., Chaplak Ya. V. (2020). Tolerantnist u zhytti liudyny i suspilstva [Tolerance in human life and society]. *Psykhologichnyi zhurnal*. № 6 (2). S. 29-42 [in Ukrainian].
18. Banks J. A., Clegg A. A. (1990). Teaching Strategies for the Social Studies: Inquiry, Valuing, and Decision Making. 4th Ed. Longman Pub Group, 219 p. [in English].
19. Bond Sh. (2006). Transforming the Culture of Learning: Evoking the International Dimension in Canadian University Curriculum. *Papers from the York University Symposium on Internationalizing Canada's Universities*. URL : www.yorku.ca/yorkint/global/conference/canada/papers.htm [in English].
20. Corneo G., Jeanne O. (2009). A theory of tolerance. *Journal of Public Economics*. Vol. 93. № 5-6. rr. 691-702. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2009.02.005> [in English].
21. European higher education in the word Communication from the Commission to European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions. Brussels, 11.07.2013. COM (2013) 499 final. 28 p. [in English].
22. Zeichner K. (1993). Educating teachers cultural diversity. East Lansing, MI : Michigan State University. 453 p. [in English].

O. SHAPRAN, L. SHELEST. Pedagogical conditions for the formation of socio-cultural competence of future foreign language teachers in the context of internationalization of higher education.

The article examines the current problem of professional training of pedagogical personnel in the context of internationalization of education. The author's interpretation of the concept of "pedagogical conditions" has been presented, taking into account the subject of the proposed study as a set of influencing factors that are naturally created in the professional training of future specialists and ensure the expansion of international ties and partnership interaction of subjects of the educational process of university environment. The pedagogical conditions for the formation of socio-cultural competence of future foreign language teachers in the process of internationalization of higher education have been determined and characterized (ensuring positive motivation of higher education applicants to form the phenomenon under study in the process of internationalization of education, awareness of the importance of a tolerant attitude towards representatives of other cultures; introducing an international and intercultural aspect based on the analysis of foreign experience into the content of professional training of future specialists, anglicization of the educational process of higher education; application of modern pedagogical technologies and innovative methods in educational, quasi-professional and practical activities for the development of skills and abilities of socio-cultural competence in the process of professional training of future foreign language teachers; optimal combination of modern forms of internationalization, various types of academic mobility in the process of involving future teachers in active professionally-oriented socio-cultural activities).

Modern forms of internationalization of education provide new opportunities for attracting international support; improving the quality of domestic education and increasing the competitiveness of Ukrainian universities, implementing international standards in the practice of the higher education system; and effective interaction with international partners.

Keywords: *internationalization of education, academic mobility, virtual internationalization, international experience, socio-cultural competence, positive motivation, anglicization of the educational process, quasi-professional and practical activities.*

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-164.2025.20>

УДК 378.091.3:37.091.12.11.3-051]:62/68:[004.8+004.823]

Шатова О. В., Іщенко О. В.

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ЗАСОБАМИ ФРЕЙМВОРКІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

У статті досліджено проблему формування цифрових компетентностей майбутніх учителів технологій у контексті цифрової трансформації освіти. Розкрито значення фреймворків цифрової компетентності (DigComp, DigCompEdu, AI Competency Framework for Teachers) як методологічної основи розроблення освітніх програм і професійної підготовки педагогів технологічного профілю. Визначено взаємозв'язок між трьома ключовими складовими процесу формування цифрових компетентностей, а саме: фреймворками, комп'ютерними технологіями і технологіями штучного інтелекту.

Доведено, що використання комп'ютерних технологій (AutoCAD, Tinkercad, Python, Fusion 360 тощо) сприяє розвитку проєктного мислення, цифрової аналітики і дослідницьких умінь студентів, а інтеграція засобів ШІ (Scikit-Learn, TensorFlow, ChatGPT, Gemini) формує аналітичні, креативні й етичні компетентності педагога. Особливу увагу приділено ролі меж цифрової компетентності як нормативно-методологічної системи, що забезпечує структурованість, вимірюваність і прогнозованість процесу підготовки педагогічних кадрів.

На основі аналізу міжнародних і національних джерел (UNESCO, Європейська комісія, МОН України) обґрунтовано необхідність створення інтегрованої педагогічної екосистеми, у якій майбутні вчителі технологій здобувають технічні, аналітичні й етичні навички цифрової діяльності. Підкреслено, що синергія фреймворків, комп'ютерних технологій і штучного інтелекту формує нову модель підготовки педагога цифрової епохи, орієнтовану на креативність, етичність і технологічну грамотність.

Доведено, що поєднання структурної чіткості фреймворків, практичної основи комп'ютерних технологій та інноваційного потенціалу штучного інтелекту створює синергетичну модель підготовки педагога нового покоління – мислячого, творчого, етично відповідального й технологічно грамотного.

Ключові слова: *цифрова компетентність, майбутній учитель технологій, фреймворк, комп'ютерні технології, штучний інтелект, DigComp, AI Competency Framework for Teachers.*

У контексті цифрової трансформації освіти особливої актуальності набуває проблема формування цифрових компетентностей майбутніх учителів технологій. Використання комп'ютерних технологій, фреймворків і